

мастацтва

мастацтва

Пётра Васілеўскі



...можа і сапраўды, каб адчуць
сябе беларусам, трэба зъехаць у Парыж...

Білет у Парыж

*В каналах вода зеленая нестертимо.
И ветер с лагуны пронзительно сер.
— Вы, братцы, из Рима?
— Из Рима, вестимо!
— А я из-под Ории!*

— сказал гондольер.

Александр Галич.

Пра гэтага мастака можна сказаць, што ён незаслужана забыты на радзіме, але належна ўшанаваны за яе межамі. Доўгія гады ягонае імя не прыгадвалася ў публікацыях па выяўленчым мастацтве, было выкрэсленае з энцыклапедыі і антalogіі. Для Беларусі яго нібыта не існавала. Хіба што ў букиністычных крамах часам можна было натрапіць на аздобленыя ім некалі кнігі. Вядома ж, тыя мастакі і аматары мастацтва, чые густы і погляды сформаваліся ў 60-я —70-я гады, яго добра памятаюць. Але маладзейшыя маюць

вельмі цьмянае ўяўленыне і пра ягоную творчасць беларускага перыяду, які скончыўся ў 1980 годзе, і, тым больш, пра перыяд французскі, які дойшыцца дагэтуль.

Тыя, хто прыйшоў у мастацтва



Барыс Забораў

пасля Заборава, магчыма, і не ўяўляюць, якую ролю ён адыграў у 60-я — 70-я гады ў станаўленні беларускай графічнай школы як графік-станкавіст, ілюстратар і дызайнер кнігі. Ягонае мастацтва прымусіла з павагай глядзець на Беларусь і прыбалтыскіх сноў, і фанабэрэйстую Москву, і Еўропу, якую цяжка чымсьці зъдзівіць. З ягоным іменем звязаны прарыў беларускага мастацтва за межы СССР. Дыпломамі рэспубліканскіх, усесаузных і міжнародных выставаў кнігі мастак пры жаданьні мог бы абліець съцены майстэрні.

Барыс Забораў – класік, ягонае імя ўжо належыць нашай мастацкай гісторыі. Нашай і сусьеветнай. А паколькі ў нашай краіне да гісторыі звыкла ставіцца як да неабязважковага прадмету, гэтага факультатыву для дзівакоў — дык і творчасць мастака, які на зайз-

драсьць нашым суседзям нарадзіўся тут, у Беларусі, часткова забытая, часткова невядомая.

А вось імя мэтра ведаюць усе, хто мае хоць нейкае дачыненыне да мастацтва. Бо ён здолеў зъдзейсніць «вялікую савецкую мару» — заваяваць Парыж. Для колішніх суайчыннікаў ён абранынік Фартуны. Згодна з міфам, гэта яна, Фартуна, сунула яму ў руку латарэйны білет, які аказаўся билетам на цягнік да Парыжу. Міфы хоць і грунтуюцца на фактах, але факты ў міфах трактуюцца вельмі свабодна. Так і ў гэтым выпадку. Усымешка фартуны бывае цынічнай. Насамрэч «білет» у Парыж каштаваў мастаку вельмі дорага. Не памылюся, калі скажу, што ён аплочвае яго дагэтуль. У сорак пяць гадоў (а менавіта ў такім узроўніце Барыс Забораў пакінуў Беларусь) ужо ёсьць чым рызыкаўца, ёсьць што губляць. Нездарма Марк Шагал на Блакітным узъярэжжы сумаваў па Віцебску, нездарма ў Парыжы Барыс Забораў прыгадвае Менск...

Я невыпадкова паставіў славутыя імёны побач. Барыс Забораў напрыканцы стагоддзя паўтарыў тое, што іншы творца з нашай зямлі — Марк Захаравіч Шагал зъдзейсніў на пачатку веку. Сёння Францыя называе Шагала і Заборава сваімі мастакамі... Радасна за Францыю, крыўдна за Беларусь. Багатая, аднак, наша краіна, калі можа рабіць такія падарункі суседзям, ладзіць такія «інвестыцыі» ў вялікія культуры.

Сёння зъехаць за мяжу не проблема. Хоць на кароткі тэрмін, хоць на сталае жыхарства. Хоць на працу, хоць на вучобу. На момант заканчэння Беларускай Акадэміі мастацтваў у пашпарце студэнта могуць быць пячаткі-візы трох-пяці краінаў, якія ён наведаў як удзельнік пленэраў, семінараў, канферэнцыяў, стажыровак і іншых мерапрыемстваў па лініі культурніцкага абмену. Потым па гэтай натаптанай сцежцы з Беларусі сыходзяць таленты, незапатрабаваныя ча-

сам і грамадствам. Колькі іх зъехала за мяжу паслья скасаваньня «жалезнай заслоны» ўжо, бадай, і не падлічыш. Цяпер гэта рэч звычайнай. Але ў 1980 годзе такі ўчынак быў у адным шэрагу з пераходам Рубікону. Прымачы рашэнье, чалавек мусіў ведаць, што білет будзе толькі ў адзін кант.

Што прымусіла мастака, які ў сваёй справе валодаў ступеню свободы значна большай, чым асноўная маса ягоных калегаў, спыніць паспяховую кар'еру, пакінуць дом і майстэрню, пайсьці на канфлікт з сям'ёю, у вачах якой гэты ўчынак успрымаўся чистай авантурай, і ехаць у краіну, мовы якой ён ня ведае і дзе яго ніхто не чакае?

Калі падумашь, дык ва ўчынку мастака нічога экстравагантнага не было. Псіхолагі съцвярджаюць, што жыцьцё — ланцуг крызісных ситуацый, пераадольваючы якія чалавек нешта губляе і нешта набывае. Асабліва балюча сутыкненіе з жыцьцём чалавек перажывае ў юнацтве, калі даводзіцца страчваць ілюзіі, недзе ў трывгаць гадоў, калі надыходзіць час рабіць з пражытага сякія-такія высновы, і бліжэй да пяцідзесяці, калі міжволі задумаешся: «Хто я ёсьць, і што мяне надалей

чакае?» Чым вышэй інтэлект, tym больш крытычна чалавек ацэньвае пражытая гады. Вынікам асэнсаваньня пражытага і зьдзейсненага могуць стаць учынкі, абсалютна незразумелыя нават блізкім людзям, але для самой асобы глыбока аргументаваныя. Так перакананага матэрыяліста пошуکі ісціны могуць прывесці ў храм, а чалавека глыбока рэлігійнага штурхнуць у атэізм і далей – у нігілізм.

У мастака гэта можа выявіцца ў змене стылістыкі, тэматыкі, сюжетаў ці наогул у пераглядзе ўсёй сістэмы каштоўнасцяў. Ён можа папросту адмовіцца ад зьдзейсненага раней, калі лічыць, што новае бачаньне адкрывае невядомыя дагэтуль далаляды.

Барыс Забораў пачынаў кар'еру ня з роўнага месца, меў падмурак. У адрозненьне ад большасці беларускіх мастакоў ягонага пакалення, што прыйшлі ў мастацтва «ад сахі» і «ад станка», ён — сын мастака. Дарэчы, бацьку ягонага, Абрама Барысавіча Заборава паслья ад'езду ў Ізраіль імгненна «забылі», выкрэслілі з гісторыі беларускага мастацтва (як пазней і самога Барыса Заборава). Нягледзячы на тое, што мастак быў удзельнікам



Ілюстрацыі да кнігі Янкі Купалы «Выбраная лірыка».

Вялікай Айчыннай вайны, што ўсё творчае жыцьцё рабіў на ніве «сацрэалізму» і прафесійнікам быў выдатным.

Калі скончылася вайна, Барысу было дзесяць гадоў. Вайна пакінула глыбокі сълед у беларускай мянтальнасці. Для цэлага пакалення яна стала галоўнай падзеяй жыцьця. Барыс Забораў быў занадта малы, каб ваяваць. Але ён бачыў разбураны Менск, і на ягоных вачах горад адраджаўся. Такое не забываецца. Гэта адкладваецца ў падсвядомасць і потым нечакана выяўляецца ў творчасці сталага майстра. З 1949 па 1953 год Барыс Забораў вучыўся ў Менскай мастацкай вучэльні, потым у Ленінградзе, у «Рэпінцы» — Інстытуце жывапісу, скульптуры і архітэктуры імя І. Рэпіна пры Акадэміі мастацтваў СССР. У 1956 годзе перавёўся ў Мастацкі інстытут імя В. Сурыкова (Масква). Скончыў яго ў 1961 годзе. Атрымаў съпецыяльнасць «мастак тэатру». Вярнуўшыся з Москвы на радзіму, працаваў як жывапісец-станкавіст і ў большай ступені як кніжны графік. Менавіта кніжная графіка прынесла яму беларускую, усесаюзную, еўрапейскую вядомасць.

60-я гады — вельмі супяречлівы час у беларускім і ўвогуле савецкім мас-

тацтве. Напачатку 60-х яшчэ мелі моцныя пазіцыі такія артадоксы «сацрэалізму», як Зайцаў, Сухаверкаў, Шыбнёў. Але ўжо набірала вагу новае пакаленне. Да таго ж ідэалагічнае кірауніцтва краіны пачало ўсьведамляць, што калі мастацтва цалкам падкантрольнае, сюжэты просталінейныя, а вобразы трафарэтныя, дык не вyratoўвае нават высоке майстэрства (а маляваць мэтры «сацрэалізму» ўмелі!). У лепшым выпадку такое мастацтва пакідае гледачоў абыякавымі, у горшым — правакуе агрэсіўнае непрыманыне як саміх твораў, так і ідэалогіі, у імя якой яны рабіліся. Жыцьцё прымусіла бальшавікоў крыху адпусціць лейцы... Адліга: у фармальнай стылёвым сэнсе дазволеныя пэўныя вольнасці, ідэалагічны падмурок савецкага мастацтва заставаўся непахісным. «Паслабленыне рэжыму» пайшло на карысць культуры. Ім здолелі скарыстацца для самасцьвярджэння мастакі, чый творчы шлях толькі пачынаўся. А «каманда» тады ў Мінску сабралася праста на зайздрасць!

У 1957 годзе атрымалі дыплом мастака Міхаіл Савіцкі і Уладзімір Стальмашонак, у 1958 — Май Данцыг, у 1959 — Арлен Кашкурэвіч, Віктар Грамыка, Анатоль Анікейчык, Леанід



Ілюстрацыі да кнігі Оскара Уальда «Казкі».

Шчамялёў, у 1960 — Аляксандр Кішчанка (у Беларусь прыехаў у 1963 годзе), у 1961 — Георгій Паплаўскі і Леў Гумілеўскі. З 1961 года ў Менску працуе Гаўрыла Вашчанка. Такі вось мастакоўскі асяродак склаўся ў Менску напачатку 60-х. Барыс Забораў у гэтым коле быў фігураю вельмі дарэчнаю. А вылучаўся ён сярод калегаў тым, што неяк абыходзіў тэмы, якія для ўсяго савецкага мастацтва лічыліся прыярытэтнымі, а для мастакоў — прывабнымі ў сэнсе ганару і ўвагі начальства. Я далёкі ад думкі, што кожны, хто пісаў-маляваў ляпіў «правадыра ўсіх працоўных», «воіна-вызваліцеля» альбо «перадавіка вытворчасці», абавязкова мусіў быць беспрынцыпным кан'юнктуршчыкам. Шчыра захапляцца можна якой заўгодна ідэяй (у тым ліку і камуністычнай). Савецкая гісторыя магла вабіць мастака сваім драматызмам і, калі хочаце, глабалізмам. Ды і пэўныя дасягненні СССР у науцы і вытворчасці — не ідэалагічны міф, але гісторычны факт. Я не суддзя тым, што зъбіраў ураджай на ніве «сацрэалізму» і сілкаваўся ад «дзяржзаказу» (тым больш, што іншага заказу не было). Іншая рэч, што вельмі цяжка было съцвердзіць сябе, ігнаруючы «сацрэалізм» як зъяву, як палітычную рэчаіснасць. Барыс Забораў гэта здолеў. Мне падаецца, што ён чалавек, у якога на ідэалогію (якую заўгодна) штосьці накшталт алергіі. Магчыма на ягоны съветапогляд паўплываў прыклад бацькі, які, тримаючыся ў сваёй творчасці афіцыйна ўхваленага напрамку, фактычна змарнаваў талент. Як свабодны творца Абрам Забораў зрабіў бы для сябе і для краіны значна больш. Гаворка, зразумела, не пра колькасць палотнаў, а пра іх мастацкую каштоўнасць. Барыс Забораў абраў іншы шлях. Бескампрамісны.

У 1997 годзе Барыс Забораў прыязджаў у Беларусь на Другі Шагалаўскі пленэр (быў ён і на першым — у 1994 годзе). Тады ў адным з інтэрв'ю ён патлумачыў, чаму, маочы схільнасць да

станковага жывапісу, стаў кніжным графікам: «Я сваю свабоду тады шукаў толькі ў прыкладным мастацтве. Я ведаў, што ў станковым мастацтве, гэта значыць у мастацтве, рэгламентаўнам Саюзам мастакоў, Міністэрствам культуры, усялякімі дамоўнымі абавязкамі, я нічога рабіць ня мог. І нічога не рабіў. Знайшоў сваю нішу ў кніжнай ілюстрацыі, дзе свабода была па тым часе максімальная. Бо яна была абумоўленая літаратурным тэкстам. І ў гэтым сэнсе я лічу, што мастакі, якія займаліся кніжнай ілюстрацыяй, былі самымі свабоднымі».

Высокі аўтарытэт, заваяваны праз высокое майстэрства, даваў Барысу Забораву магчымасць самому выбіраць, над якой кнігай ён працаўваць будзе, над якой — не. Найбольш яго вабіла класіка. Да класічнай літаратуры ў ілюстратораў асаблівае стаўленыне. Бо такая праца заўжды спаборніцтва, якое, у пэўным сэнсе, можна параўнаць з Алімпійскім гульнямі: здараецца ня кожны год, і твае «канкурэнты» — гэта лепшыя з лепшых. Некаторыя ілюстрацыі настолькі «зрасціся» з літаратурнымі творамі, што чысьці намер зрабіць іншую мастацкую інтэрпрэтацыю ўспрымаеца як нахабства, як кепскі жарт. Напрыклад той, хто хацеў бы праілюстраваць «Боскую камедыю» Данте мусіць браць да ўвагі, што першы ілюстратор гэтага твору — Башчэлі, што гэтая кніга натхняла Мікелянджэла і Дэлакруа, што ўжо на нашым веку яе ілюстравалі Рэната Гутуза і Эрнэст Неізьвесны. Сусъветная класіка ў творчасці Барыса Заборава — гэта Шэкспір («Кароль Лір»), Дастаёўскі («Пакорлівая»), Аскар Уальд (кніга казак «Салавей і ружа»). Ягоныя ілюстрацыі да названых твораў можна назваць шэдэўрамі, унёскам у сусъветную культуру кнігі.

Янка Купала, Якуб Колас, Марцін Андерсэн-Нэксэ, Аляксандр Пушкін, Яніс Райніс, Януш Корчак — адносна гэтых аўтараў у ілюстратораў і чыта-

чоў таксама існуюць стэрэатыпы ўспрымання, кранаць якія ня кожны мастак возьмечца. Прасыцей ісьці пратаптанай съцежкай. Але Барыс Забо-



Ілюстрацыя да аповесыці
Ф. Дастваўскага «Пакорлівая».

раў ставіцца да тэкста, які трэба аздобіць, так, нібыта ён увогуле самы першы чытач гэтай кнігі і да яго ніхто нея ня бачыў.

Да прыкладу — «Кароль Мациюш» Януша Корчака. Са свайго дзяцінства памятаю цудоўныя, адпаведныя духу і зъместу кнігі ілюстрацыі суайчынніка Корчака мастака Ежы Срокайскага. Версія Барыса Заборава была для мяне вельмі нечаканай, але ня менш пераканаўчай. У ілюстрацыях да выбранай лірыкі Янкі Купалы мастак здолеў пазьбегнуць вузка этнаграфічнай трактоўкі творчасыці Песьняра. А гэтым, дарэчы, грашылі многія мастакі. Забораў перадае праз беларускія рэаліі наднацыянальны, агульначалавечы зъмест Купалаўскай пазэй. Нязвыклы, у стылі, што выклікае ў памяці творы Марка Шагала, ілюструе Барыс Забораў «Сымона-музыку» Якуба Коласа. Забораў увогуле выдатны майстар вобразнай стылізацыі. Шэраг ягоных працаў съведчыць пра цікаўнасць да творчасыці Пікасо, ужо прыгаданага Шагала, да мастацтва

Усходу — найперш Японіі. Дадам, што мастак цудоўна адчуваў нацыянальны тыпаж, умеў уласбіць нацыянальны каларыт.

Барыс Забораў аздобіў мноства кніг сучасных беларускіх пісьменнікаў. Найбольш вядомыя ў гэтым шэрагу ілюстрацыі да твораў Рыгора Барадуліна. Зразумела, што для мастака ня ўсе кнігі, над якімі ён працаў, былі аднолькава цікавымі. Але аздобу кнігі пісьменніка, скажам так, ня надта чытэльнага, ён рабіў гэтаксама сумленна, як аздобу кнігі генія. Ня дзіва, што пісьменнікі былі гатовыя стаяць у чарзе ля дзьвярэй ягонай майстэрні. Разумелі: ілюстрацыі Зaborava — гарантывя посьпеху. Кнігу набудуць, ці будуць чытаць — невядома, але ававязкова пагартаюць.

На маю думку, вышэйшае дасягненне беларускага перыяду творчасыці Барыса Заборава — аздоба кнігі казак Аскара Уальда «Салавей і ружа». Гэтым творам мастак засвідчыў, што як ілюстратар, як перакладчык літаратуры на мову выяўленчага мастацтва, як інтэрпрэтатар чужых словаў і думак — ён можа абсолютна ўсё. Магчыма, у часе работы над кнігай Уальда мастак усур’ёз задумаўся: што ж далей? Ня ў тым сэнсе, якая кніга якога аўтара будзе для яго наступнай, а пра тое — ці не пара нешта зъмяніць у жыцьці і творчасыці.

Кніга выйшла ў сьвет у 1978 годзе. Як цяпер мы ведаем, да ад'езду ў Пaryж заставалася два гады. Дык вось у гэтих кампазіцыях паводле Уальда намацваецца тое, што ў съценах парыжскай майстэрні набудзе філософскі грунт і эмацыянальна-стылёвую акрэсленасць. Гэтыя кампазіцыі нельга называць люстэрковым адбіткам сюжэтаў, але ў вобразным сэнсе яны ім вельмі пасуюць. Мастак ня толькі асэнсоўвае канкрэтныя літаратурныя творы — ён разглядае яго ў кантэксце асобы аўтара. Праз карціны паводле твораў пісьменніка мастак малюе дакладны псіхалагічны партрэт Аска-

ра Уальда: прыгожае на мяжы з пачварным. Так Уальд успрымаў съвет, такім съвет успрымаў яго. Створаныя Заборавым вобразы прыцягваюць і адштурхоўваюць адначасова. Ня ведаю, для дзяцей тая книга атрымалася ці для дарослых...

Калі мастак здольны так успрымаць чужы твор, так чытаць чужую думку, — гэта дакладны знак, што надышоў час зазірнуць у душу ўласную. Барыс Забораў занадта доўга быў ілюстраторам чужых кніг, інтэрпрэтарам чужых думак. Пры ўсім ягоным таленце ён фактычна заставаўся «перакладчыкам», альбо ў лепшым выпадку — саўтарам пісьменьніка. Між тым, ён адчуваў, што здольны на большае. У абраний ім галіне мастацтва, кніжнай ілюстрацыі, ён дасягнуў максімальны свабоды, якая магла быць на той час у той краіне. Большая свабода патрабавала ад творцы рызыкоўнага ўчынку. Каб дасягнуць большай ступені самарэалізацыі, каб рабіць сваё, а не пераказваць чужое, хай сабе і блізкае мас-

таку па духу і характары, трэба было вырвацца са звыклага асяроддзя.

У 1979 годзе пакідае Беларусь бацька Барыса Заборава Абрам Барысавіч. Ён едзе ў Ізраіль. Праз год нібыта ў Ізраіль едзе наш герой. Але ў Вене, якая была перавалачана базай для тых, хто меў у кішэні ізраільскую візу, ён з'вярнуўся ў тамтэйшае аддзяленыне французскага талстоўска-га фонду. «Я заўжды хацеў у Парыж» — так тлумачыць сёняня свой учынек мастак. У Талстоўскім фондзе яго зразумелі, узялі мастака і ягоную сям'ю пад апеку на тры месяцы. За гэты час з Францыі мусіў прыйсьці адказ. Прыйшла адмова. І усё ж мастак свайго дамогся. Напрыканцы паўгадавога знаходжання ў Вене прыйшоў станоўчы адказ. Травень 1981 году — найважнейшая дата ў біяграфіі мастака. Ён у Парыжы — горадзе сваёй мары.

Нагадаю: на момант ад'езду з Беларусі (тады — БССР) Барыс Забораў меў усё, што звычайнаму чалавеку дае падставы быць задаволеным і нават



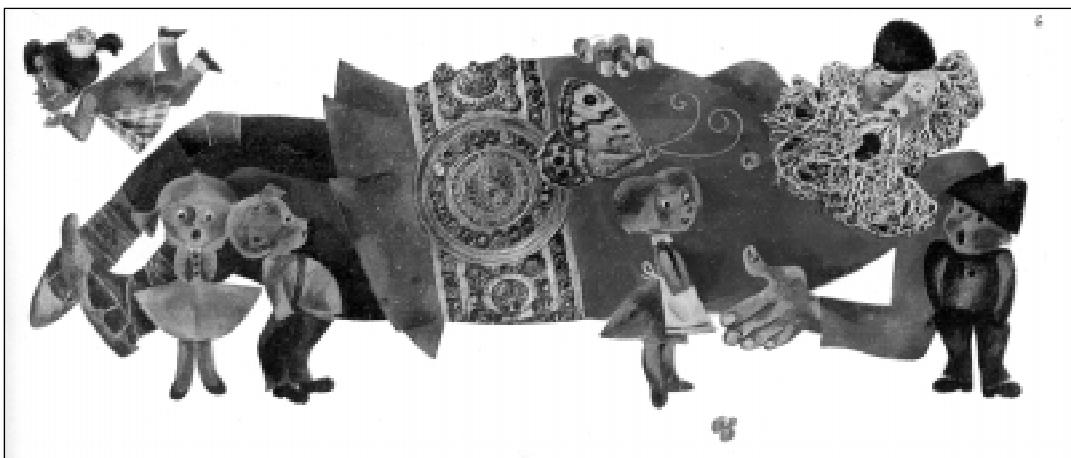
Ілюстрацыі да трагедыі У. Шэкспіра «Кароль Лір».

шчасльвым. Уладкаваны побыт, сябруўскі асяродак, агульнапрызнаны аўтарытэт, прыстойныя па савецкіх стандартах заробкі, прэстыжныя ўзнагароды. Усё ішло да таго, што быць яму з часам «заслужаным дзеячам», а потым і «народным мастаком». А ў сталіцу Францыі, сусветную сталіцу мастацтва, ён прыехаў як той д'Артаньян. Без багажу. Бяз грошай і сувязяў, але з адвагай і надзеяй. Барыс Забораў прыехаў у Парыж не па славу і матэрыйльны дабрабыт, усё гэта ён меў у іншай краіне і пакінуў у іншым жыцці. Барыс Забораў ехаў у Парыж дзеля самога Парыжу. Мабыць, у гісторыі беларускага мастацтва ён апошні рамантык. Можна шчыра любіць краіну, у якой нарадзіўся, і горад, у якім жывеш. Аднак, калі лёс прывядзе мастака на плошчу Сіньёрыі, што ў Фларэнцыі, альбо на парыжскі Манмартр, ён мае права сказаць: «Вось, нарэшце, я й дома!» І гэта не бяспамяцтва, не здрада іншай зямлі. Проста мастацтва — гэта асобны съвет, са сваёй гісторыяй і геаграфіяй. Кожны мастак крыху касмапаліт. А ў Парыжы кожны мастак — дома. Таму, як ні дзіўна гэта гучыць, Забораў прыехаў у Парыж на радзіму. На радзіму сваёй душы.

Я не вазьмуся аналізаваць французскі перыяд творчасці Барыса Заборава. Выставка на радзіме, якую даўно чакае культурная эліта краіны, пераносіцца на няпэўны тэрмін. Па віне

айчынных чыноўнікаў. Да сведчаная публіка лічыць абсалютна ненармальнай сітуацыю, што ягоная выставка праходзіла ў Маскве і Санкт-Пецярбурзе (1995 год), але дагэтуль не дала хала да Менску. Усё, што я бачыў, гэта некалькі альбомаў рэпрадукцыяў, якія ёсьць у менскіх сяброў Заборава, ды карціна, якой мастак быў прадстаўлены на Першым Шагалаўскім пленэры. Гэтага, зразумела, недастаткова, каб рабіць абагульненіні, каб прэтэндаваць на аб'ектыўныя высновы. Праворчасць Барыса Заборава апошніх дваццаці гадоў я маю фрагментарнае ўяўленыне. Ды і наўрад ці хто-небудзь у Беларусі мае перад вачыма цэльнную карціну ягонай творчасці. А творчасць гэтая сёньня надзвычай разнастайная. Жывапіс, пластыка, сцэнаграфія. Мяркуючы па інтэрв'ю, якія мне даводзіліся чытальцам, ёсьць у мастака і літаратурны талент.

Французская карціны Заборава нападваюць старыя фатаграфіі — партрэты, зробленыя недзе напачатку мінулага стагоддзя правінцыйнымі фатографамі. Чамусыці першае, што прыходзіць на разум: «Гэтых людзей ужо няма...» Невясёлая думка. Калі гэта праява насталыгі, дык нейкая дзіўная насталыгія. Як вандроўка па забытых могілках. Містыка прысутнічае і на карцінах, дзе персанажы выразна пазбайдзеныя часовага і геаграфічнага контэксту. Яны адначасова



Ілюстрацыя да кнігі Р.Барадуліна «Раскідач».

прыцягваюць і адштурхоўваюць (як прыгаданыя раней кампазіцыі паводле Аскара Уальда). Іх прымае вока, але адштурхоўвае розум. Мне думаецца, атрымаўшы рэальную свабоду, мастак сутыкнуўся з абаротным бокам сваёй мары. Вельмі часта свабода ператвараецца ў самоту.

У інтэрв'ю 1997 году, на якое я ўжо спасылаўся, Барыс Забораў на пытаньне аб ролі Беларусі ў ягонай сёньняшній творчасці адказаў: «Я думаю, што маё маастацтва ўсё афарбаванае жыцьцём на гэтай зямлі. Не наўпрост, не ў сюжэтным сэнсе. А ў сэнсе маёй съядомасці, майго выхавання, лінія, якая працягваецца ў маёй крыві. Гэта ўсё звязана з Беларусью. Фатальны для майго маастацтва матыў — беларуская хата, якую пішу па некалькі разоў у год. Гэта як быццам фундаментальны сюжэт, які сілкуе

мяне. Я адчуваю, што калі працую над ім, быццам бы вяртаюся сюды».

Парадокс лёсу, парадокс творчасці. У Менску ягонае маастацтва ўвасабляла сабою еўрапейскасць, малавядомы нам заходні досьвед XX стагоддзя — тое, што выпадкова можна было пабачыць праз шчыліны «жалезнай заслоны». У нейкім сэнсе для тагачаснай Беларусі маастацтва Заборава было экзотыкай. А ў Парыжы Барыс Забораў звязаўся да беларускай этнографіі, да дзіцячых успамінаў, да прыкметаў адыходзячай рэчаіснасці.

Кажуць, палову жыцьця чалавек глядзіць наперад, палову — азіраеца назад. Можа для мастака Барыса Заборава надышоў час азірнуцца? А можа, сапраўды, каб адчуць сябе беларусам, трэба зъехаць у Парыж.

